

Η Λευκωσία, έλεγε ο Χριστόφορος, έχει μια ένταση που τη δημιουργεί η πράσινη γραμμή. Όσοι είναι από δω λαχταρούν να πάνε στην άλλη πλευρά, κι αυτοί που είναι από κει, θέλουν να ρθούν εδώ. Αυτό δημιουργεί ένα πάθος στην πόλη. Η πόλη έχει σχέση με την Κωνσταντινούπολη και τη Θεσσαλονίκη και καμιά με την Αθήνα.

Καθόμασταν πάνω στην ταράτσα του Κωσταντή και γύρω απλωνόταν η πόλη, οι δύο εμπορικοί δρόμοι, συστάδες από φοινικιές, την Αγία Σοφία με τους δύο μεγάλους μιναρέδες την έκρυσαν κάποια καινούργια κτίρια.

-Ήταν τόσο σημαντική εκκλησία, είπα, που γινόταν εδώ η στέψη των βασιλέων των Ιεροσολύμων

και της Κύπρου. REGES HIERUSALEM ET CYPRI.

Ακουγόταν καθαρά η φωνή του Ιμάμη. Ήταν Κυριακή και οι δρόμοι άδειοι. Μόνο κάποια ζαχαροπλαστεία ήταν ανοικτά και κάποιοι περαστικοί χάζευαν τις βιτρίνες στον πεζόδρομο. Έβγαине ένα φεγγάρι τεράστιο σα φέτα καρπουζιού.

Nicosienses

Ιστορίες από τη Λευκωσία

Της Νίκης Μαραγκού

Α' ΜΕΡΟΣ

Ήρθα στη Λευκωσία στα τέσσερα μου χρόνια. Όταν τέλειωσε η κλινική που έκτιζε ο πατέρας μου κοντά στο Γενικό Νοσοκομείο, απέναντι από τα δικαστήρια. Με το ποδήλατο μου έτρεχα πάνω κάτω στον ατέλειωτο μακρύ διάδρομο της κλινικής. Ερχόμενη από τη Λεμεσό στη Λευκωσία, ακόμα κι εγώ που ήμουν παιδί, ένοιωσα ένα σφίξιμο. Μια κοινωνία κλειστή των δημοσίων υπαλλήλων, της αποικιοκρατίας, πολύ διαφορετική από τη Λεμεσό των γλεντζέδων και των εμπόρων. Πολύ λίγες αναμνήσεις έχω από την περίοδο αυτή, ενώ από τη Λεμεσό θα μπορούσα να περιγράψω κάθε γωνιά. Οι δεξιώσεις στο κυβερνείο, τα γενέθλια της βασίλισσας, οι τουαλέτες της μαμάς αντικαθιστούσαν τα γλέντια στη Λεμεσό γύρω από το μεγάλο τετράγωνο τραπέζι της κουζίνας.

Στο δημοτικό σχολείο η φαντασία μου ήταν συνεπαρμένη από τον αγώνα της ΕΟΚΑ ενάντια στην αγγλική κατοχή. Υπέφερα πολύ από το γεγονός ότι οι γονείς μου είχαν φέρει στο σπίτι μια Αγγλίδα για να μας μάθει τη γλώσσα και τους θεωρούσα προδότες.

Μέναμε κοντά στο ποτάμι σε μια περιοχή με μεγάλα δέντρα, ευκάλυπτους, και φοινικιές πολύ κοντά στην Τουρκική συνοικία της πόλης. Στην Τουρκική συνοικία πηγαίναμε κάθε μέρα με τη μητέρα μου γιατί εκεί ήταν η δημοτική αγορά και το κεντρικό ταχυδρομείο, απ' όπου παίρναμε τα γράμματα του πατέρα από το ταχυδρομικό του κιβώτιο. Μου άρεσε η Τουρκική συνοικία, είχα από παιδί μια αγάπη για τα παλιά τα κτίρια, την ιστορία και εύρισκε διάφορες προφάσεις για να πηγαίνω προς τα κει. Γύρω από την εκκλησία της Αγίας Σοφίας έφευγαν ακτινωτά οι δρόμοι με τα διάφορα επαγγέλματα. Μικρά θολωτά μαγαζάκια με την πραγματεία κρεμασμένη με καρφιά στον τοίχο, ή πάνω σε ράφια. Ο μάστορας καθόταν μπροστά από ένα χαμηλό τραπέζακι και δούλευε. Παπλωματάδες με πολύχρωμα παπλώματα και μαξιλάρια, ροζ, μαβιά, πορτοκαλιά, χρώματα τουρτζίσιμα έλεγε η γιαγιά, όταν φορούσα κανένα ρούχο φανταχτερό. Πιο κάτω ξεκινούσαν οι παπουτσιές με κρεμασμένες δερμάτινες ποδιές και χρωματιστές παντόφλες. Οι

χαλβατζήδες με μεγάλα κομμάτια χαλβά και το μαχαίρι καρφωμένο απάνω, ο δρόμος με τα σιδεράδικα, ο δρόμος με τα υφάσματα. Μπαίναμε με τη μητέρα μου στη δημοτική αγορά. Μια μυρωδιά ανάκατη από παστουρμά, τυριά, λουλούδια. Το κρέας το αγόραζε πάντα από τον Χασάν, που είχε τα καλύτερα. Το ψάρι από τον Αντρέα και λαχανικά όπου έβρισκε τα πιο φρέσκα. Με ήξεραν όλοι με το όνομα μου και μου χάριζαν ένα κουλούρι ή ότι άλλο είχε το μαγαζί. Οι Τούρκοι και οι Αρμένιδες μιλούσαν όλοι ελληνικά.

Τη Λευκωσία τη γνώρισα καλύτερα στη δεκαετία του 60 όταν έφηβη πια κυκλοφορούσα με το ποδήλατο μου στην πόλη.

Ο πατέρας ήταν πολύ αυστηρός. Μόνο για τα μαθήματα μου επιτρέπεται να βγαίνω από το σπίτι. Ακόμα και στο British Council πήγαινα στα κρυφά. Με πρόφαση λοιπόν ότι είχα κάποιο μάθημα το έσκαζα από το σπίτι και συχνά ο δρόμος με πήγαινε στην Τουρκική συνοικία. Εύρισκε διάφορα μαθήματα για να έχω ευκαιρία να βγαίνω. Είχα ανακαλύψει μια Αρμένισσα στην οδό Βικτωρίας που δίδασκε γραφομηχανή και στενογραφία. Η μάνα της καθόταν στο κιόσκι και παρακολουθούσε την κίνηση του δρόμου. Απέναντι από το σπίτι τους ήταν η Αρμενική εκκλησία της Παναγίας της Τύρου. Είχα αγοράσει τότε το βιβλίο του Gunnis και διάβασα εκεί ότι υπήρξε και αποθήκη αλατιού.

Κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Λευκωσίας το 1571 από τους Οθωμανούς οι Αρμένιοι, που μισούσαν τους Λατίνους, βοήθησαν τους Οθωμανούς, οι οποίοι μετά την πτώση της πόλης τους παραχώρησαν την εκκλησία. Διάβαζα το βιβλίο και φανταζόμουν πως ήμουν αρχαιολόγος και με μεγάλο ενθουσιασμό ανακάλυπτα την τάδε επιγραφή, την τάδε ταφόπλακα.

Ο δρόμος των χρυσοχών είχε μικρά καταστήματα με κάτι υποτυπώδεις βιτρίνες. Η πραγματεία του χρυσοχού ήταν συνήθως στοιβαγμένη σε εγγλέζικα τσίγγενα κουτιά μπισκότων, που τα ανακάτενα με τις ώρες. Έβρισκα μια καρφίτσα που ήταν χέρι και κρατούσε ένα άνθος, ένα σκουλαρικόκι από το χρυσό εκείνο της Τουρκοκρατίας με πολύ χαλκό μέσα, και κάτι κόκκινες πέτρες που τις ονόμαζαν «σελάνια», από την Κευλάνη ίσως. Όλα αυτά ήταν τότε πάμφθηνα κι αγόραζα κάτι όταν μου το επέτρεπε το εβδομαδιαίο χαρτζιλίκι μου. Με εντυπωσίαζαν κάτι αλυσίδες με κουτάκια ασημένια, που είχαν μέσα κάτι χαρτιά σε γραφή αραβική, που όπως μου εξήγησε ένας χρυσοχός, ήταν για τον κεφαλικό φόρο που επέβαλαν παλιά οι Τούρκοι στους Έλληνες του νησιού κι όποιος δεν πλήρωνε τον φόρο αυτό του έκοβαν το κεφάλι. Τα κουτιά αυτά είχαν παραστάσεις αποκεφαλισμών, τα κοίταγα με τις ώρες μα δεν αγόρασα ποτέ κανένα. Χρόνια αργότερα είδα σε ένα μουσείο έ-

να τέτοιο κουτί. Παρουσίαζε τον Ιωάννη τον Βαπτιστή. Ίσως λοιπόν η ιστορία αυτή να ήταν ένας μύθος. Ένας από τους πολλούς μύθους που γεννιούνται μέσα στις αρχαίες πόλεις. Υπήρχαν και πολλές βέρες ασημένιες, τον καιρό του πολέμου του 1940 πολλές γυναίκες έδωσαν τις χρυσές τους βέρες και πήραν ασημένιες που έγραφαν «ΑΠΕΛ. ΑΓΩΝ 1940». Οι πιο πολλοί χρυσοχόι ήταν Έλληνες που μετά το 1963 έφυγαν όλοι από κει και σκόρπησαν στους τέσσερεις ανέμους. Έναν από αυτούς, τον Ετεοκλή, τον συνάντησα χρόνια αργότερα. Προσπάθησε να ξανανοίξει το μαγαζί μα δεν τα έβγαζε πέρα, έφερναν κοσμήματα έτοιμα πια, και τα χειροποίητα δεν είχαν ζήτηση. Έτσι άνοιξε μια ταβέρνα, τι ταβέρνα, έναν πάγκο σε ένα παλιό σπίτι, όπου έμενε αυτός και η Σπανιόλα γυναίκα του. Είχε γίνει αλκοολικός.

Όταν ήρθε η εποχή που άρχισα να ενδιαφέρομαι για αγόρια, τα πρώτα ραντεβού ήταν πάνω στους τρούλους της Αγίας Σοφίας. Ανάμεσα στους τρούλους σχηματιζόταν μια κοιλότητα, σαν μια πέτρινη σαιζ λονγκ. Παρακολουθούσα την πεδιάδα να παρουσιάζει την άνοιξη, να γίνεται κίτρινη το καλοκαίρι. Ανέβαινα από τη στενή σκάλα του μιναρέ κι όλη η Λευκωσία απλωνόταν στα πόδια μου μέχρι την οροσειρά του Πενταδακτύλου. Από τον ένα μιναρέ κάλυπτε ο Σεβάχ Θαλασσινός και από τον άλλο η Τζέην Ώστεν. Διάβαζα ασταμάτητα.

Συνέχισα να πηγαίνω στον Τουρκικό τομέα ακόμα κι όταν στήθηκαν φυλάκια στις δύο πλευρές. Ένα νεαρό κορίτσι με το ποδήλατο, δε σκεφτόταν κανέναν να με σταματήσει.

Η διαχωριστική γραμμή έκοβε την πόλη στη μέση ακριβώς, στην οδό Ερμού. Ήταν η περιοχή που περνούσαμε σχεδόν καθημερινά με τη μητέρα μου. Ατέλειωτα μακρόστενα μαγαζιά με γυαλικά, πιάτα, ποτήρια, παιχνίδια, ένας καταρράκτης χρωμάτων, τα πρώτα τότε πλαστικά που με εντυπωσίαζαν με τα χρώματά τους, εμαγιέ κούπες κινέζικες με ψάρια ζωγραφισμένα. Η περιοχή ερήμωσε, τα μαγαζιά μεταφέρθηκαν αλλού, σκόρπησαν, στο καφενείο SPITFIRE, μόλις που διαβάζεις πια την επιγραφή, μια παλιά βέσπα σε μια χορταρισμένη βιτρίνα, σάκοι με άμμο, χαρσκόματα.

ΜΗΝ ΧΑΣΕΤΕ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ (ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ) ΜΕΡΟΣ